

Formar och förargar - lärplattform som redskap för återkoppling

Agneta Grönlund

Den digitaliserade skolan har förändrat betingelserna för lärare och elever på många sätt. I följande text riktas fokus mot lärares återkoppling till elever via digitala lärplattformar. Återkoppling i lärplattform ser delvis annorlunda ut än återkoppling som ges "på papper". Den är mer standardiserad genom de funktioner som finns i plattformarna. Det sker också en sammanblandning mellan återkoppling och betygsdokumentation som ger återkopplingen en tydligt summativ karaktär. Riktlinjer om återkoppling i lärplattformar beskrivs som en källa till oenighet i kollegier.

I mitt avhandlingsarbete möttes två förändringsprocesser med betydelse för arbetet i skolan. Den ena utgörs av den digitalisering som på relativt kort tid har lett till att de flesta svenska elever har tillgång till en digital enhet i skolarbetet (Skolverket, 2016). Den andra handlar om ett allt starkare intresse för den formativa bedömningen (Hirsh & Lindberg, 2015), där återkoppling är en viktig del. Avhandlingen består av två studier av återkoppling; den ena i en analog klassrumsmiljö genomförd 2010; och den andra i lärplattformars kursrum, genomförd 2016. I den digitaliserade gymnasieskolan fungerar lärplattformar som noder i skolarbetet. I plattformarna har varje kurs ett "rum". I dessa "rum" finns både administrativa och pedagogiska funktioner.

Återkopplingssekvenser från olika sammanhang har insamlats och lärare har intervjuats i bägge delstudierna. I följande text väljer jag att lyfta fram resultaten från studien om återkoppling i lärplattformar och ställa den i relation till den analoga kontexten i den första delstudien.

Dokumenterande återkoppling

I studien synliggörs en praktik där en sammanblandning sker mellan återkoppling och betygsdokumentation. Detta innebär att samma information som ges som återkoppling till eleven även tjänar som betygsdokumentation både för skolans och lärarens del. Denna sammanblandning förekom inte i det analoga klassrummet, där gavs den skriftliga återkopplingen till eleven direkt på provet eller uppgiften och dokumentationen skedde på annan plats.

Återkopplingen/dokumentationen sker genom att bedömningar av enskilda elevprestationer markeras i en bedömningsmatris bestående av kunskapskraven i ämnet. Elevprestationen betraktas som färdig när återkopplingen ges vilket innebär att återkopplingens formativa syfte hamnar i bakgrunden.

Av tidigare forskning framgår att lärplattformar påverkar lärares valmöjligheter (Nordkvelle & Nettelund, 2015). Ett exempel på detta från denna studie är att flera funktioner i lärplattformen förutsätter att all information om elevens prestationer som har betydelse för betygssättningen behöver finnas i plattformen. Dessa funktioner skickar signaler om lärplattformen som en plats för betygsdokumentation. När lärare talar om detta framkommer att det även kan påverka vilka aktiviteter som genomförs på lektionerna. Samtal om aktualiteter och diskussioner upplevs exempelvis som svåra att dokumentera i lärplattformen på ett sätt som bidrar till betygsunderlaget, de beskrivs inte riktigt "passa in". En konvention tycks ha utvecklats som handlar om att återkoppling i lärplattform ges till alla elever samtidigt, som en respons på en inlämnad skriftlig uppgift. Lärare beskriver att eleverna uppfattar att återkoppling i lärplattform har större tyngd än återkoppling som ges utanför plattformen, möjligen kan även det ha sin förklaring i den

sammanblandning som sker mellan återkoppling och betygsdokumentation. Studien ger vidare indikationer om att lärare upplever att dokumentation i lärplattform bidrar till att stärka legitimiteten i betygssättningen gentemot elever och föräldrar.

Normer och verktyg formar återkopplingen

Blåsjö et al. (2014) argumenterar för att de verktyg som finns i plattformar och det sätt som lärplattformar "talar till" lärare och elever förmedlar dolda pedagogiska ideal. Dessa behöver synliggöras eftersom de kan ha betydelse för de didaktiska val som läraren gör. Ett exempel är funktionen gradering som innebär en kryssruta där läraren kan markera betygen F-A. Denna ger en signal om att betygssättning i hela betygsskalan är användbar på enskilda uppgifter vilket kan ifrågasättas utifrån styrdokument (jfr Skolverket, 2018). Ett annat exempel är matriser med kunskapskrav som även de skickar signaler om att de uppgifter som lämnas in bedöms i betygsskalan. Uppgifter som ska genomföras och lämnas in utan att betygssättas blir därmed att betrakta som "undantag" som läraren måste informera eleverna om. Det ideal som framträder i dessa exempel är enkelriktad återkoppling i form av en summativ bedömning på en individuellt genomförd färdig produkt.

Andra exempel på att lärplattformar bidrar till att forma återkopplingen är att textkommentarer i lärplattformar vanligtvis ges i en kommentarsruta. I den analoga kontexten var den vanliga praktiken att läraren skrev i marginalen på elevens text. Troligen beror detta på att det är enklare rent tekniskt att skriva kommentaren i textrutan. Detta kan vara förklaringen till att återkopplingen blir mindre korrigerande i lärplattform. Istället för den korrigerande återkopplingen återfinns i lärplattformen dels en starkt betygsorienterad återkoppling med koppling till kunskapskraven och dels en processororienterad och framåtriktad återkoppling som ges i kommentarsrutan.

En annan skillnad där lärplattformen kan ha bidragit till att forma återkopplingen är förekomsten av standardiserade kommentarer. En standardiserad kommentar är formulerad med progressionsorden från kunskapskraven och den är förberedd så att den kan klistras in i kommentarsrutan för alla prestationer som bedöms ligga på samma betygsnivå. Den får därmed en mer formell ton än den återkoppling som skrivs direkt till en specifik elev. I lärares beskrivningar framstår den enskilde elevens behov som en viktig påverkansfaktor för att återkopplingen ska kunna användas formativt, en faktor som dock inte tas i beaktande när standardiserade formuleringar används. Dessa beskrivs främst ha ett arbetsbesparande syfte.

Lärplattform möter motstånd

Lärplattformen beskrivs som styrd uppifrån och svår att påverka för lärare. Samtidigt tycks den tas för given och det uppfattas som eftersträvansvärt att utveckla användningen av lärplattformen genom att använda fler funktioner. Att inte vara förtrogen med plattformen kan betraktas som gammalmodigt och bakåtsträvande.

I studien framträder de riktlinjer om matrisanvändning som finns på flera av skolorna som omstridda. En kritik som framförs är att den är svår att använda och att den tolkas på olika sätt av olika lärare. Den uppdelning av kunskapskravet som gjorts i matriser och som kan se olika ut i olika lärplattformar, kritiserar också. I studien finns exempel på att uppdelningen av kunskapskravet för samma kurs varierar mellan 5 och 11 delkunskapskrav i de olika plattformarna. Lärare beskriver hur de använder matrisen motvilligt och att det är lite av en dragkamp i kollegiet mellan kollegor som är kritiska till matrisen och de som uppskattar den.

En annan aspekt av motståndet mot lärplattformar är den kritik som riktas emot att återkopplingen får en summativ karaktär både genom användning av gradering och ifyllandet av matris. Detta beskrivs som motsägelsefullt i relation till de utbildningsinsatser ifråga om formativ bedömning som genomförts på ett par av skolorna. Studier av lärplattformar i den danska grundskolan visar även de på spänningar mellan en formativ bedömningspraktik och användningen av lärplattform

exempelvis genom att lärplattformen förmedlar normer om lärande som produkt snarare än som process (Dirckinck-Holmfeld & Ræbild, 2017; Misfeldt et al., 2018). Tidigare forskning visar att det finns en stark tradition när det gäller återkoppling som handlar om att den har ett summativt fokus (Black & Wiliam, 2018; Havnes et al., 2012). Det tycks som om lärplattformar ytterligare har förstärkt denna tradition. Detta framstår som spänningsfyllt för lärarna vars ideal innebär en återkoppling som är framåtsyftande och som stödjer elevens lärande.

Implikationer

I den digitala skolan har lärplattformar kommit att få en central betydelse. Dessa plattformar påverkar sannolikt skolan på flera sätt. Jag har visat att de bidrar till att forma återkopplingen genom inbyggda funktioner och normer. Jag har också visat att de förargar genom de spänningar som uppstår när riktlinjer införs som minskar lärares autonomi och där olika uppfattningar råder inom kollegiet om vad som är god återkopplingspraktik. Resultaten kan tjäna som underlag för lärares analys av den egna praktiken och bidra till funderingar över hur den påverkas av de redskap i form av digitala resurser som skolan tillhandahåller. De praktiker som gjorts synliga kan också bidra till en diskussion om skolors framtida digitala lösningar och om rutiner och riktlinjer för återkoppling.

Referenser

1. Black, P. & Wiliam, D. (2018). Classroom assessment and pedagogy. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 25(6), 551–575.
2. Blåsjö, M., Hållsten, S., Karlström, P., Knutsson, O. & Cerratto Pargman, T. (2014). Att skriva för att lära i digitala miljöer. I Vetenskapsrådet, *Resultatdialog 2014* (s. 109–119). Stockholm: Vetenskapsrådet.
3. Dirckinck-Holmfeld, L. & Ræbild, L. (2017). Fremtidsværksted, brugerindflydelse og ejerskab – om at understøtte det pædagogiske personales ejerskab og fagligt pædagogiske lederskab i brug af Læringsplatforme: Delrapport 2 inom projektet Anvendelse af digitale læringsplatforme og læremidler. Aalborg: Aalborg University CPH.
4. Grönlund, A. (2019). Återkoppling i analoga och digitala klassrum: spänningsfyllda verksamheter i samhällskunskapsundervisning. Linköping: Linköpings universitet.
5. Havnes, A., Smith, K., Dysthe, O. & Ludvigsen, K. (2012). Formative assessment and feedback: Making learning visible. *Studies in Educational Evaluation*, 38(1), 21–27.
6. Hirsh, Å. & Lindberg, V. (2015). Formativ bedömning på 2000-talet: En översikt av svensk och internationell forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet.
7. Misfeldt, M., Lindenskov Tamborg, A., Qvortrup, A., Kølsen Petersen, C., Ørsted Svensson, L., Brink Allsopp, B. & Dirckinck-Holmfeld, L. (2018). Implementering af læringsplatforme: Brug, værdier og samarbejde. *Læring & Medier*, 10(18).
8. Nordkvelle, Y.T. & Nettelund, G. (2015). Organisering og styring av læring gjennom "Learning Management System" – et medium eller et "pedagogisk jernbur"? I Y. Fritze, G. Haugsbakk & Y. T. Nordkvelle (Red.), *Mediepedagogiske perspektiver: Mediesosialisering, undervisning om og med medier* (s. 175–191). Oslo: Cappelen Damm AS.
9. Skolverket (2016). It-användning och it-kompetens i skolan: Skolverkets it-uppföljning 2015 [Elektronisk resurs]. Stockholm: Skolverket.
10. Skolverket (2018). Betyg och betygssättning. Stockholm: Skolverket.